

LEKSYKON KATECHETYCZNY

Redakcja
KS. JAN KOCHEL
KS. JERZY KOSTORZ

JEDNOŚĆ

© Copyright by Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2022

Konsultacje naukowe:

bp prof. dr hab. Janusz Mastalski, UPJPII Kraków

ks. prof. dr hab. Kazimierz Misiaszek SDB, UKSW Warszawa

ks. prof. dr hab. Krzysztof Pawlina, Akademia Teologiczna Warszawa

ks. prof. dr hab. Wiesław Przygoda, KUL Lublin

Autorzy haseł – s. 803-807

Korekta

Joanna Pisiewicz

Redakcja techniczna

Marcin Satro

Projekt okładki

Justyna Kułaga

Zdjęcia na okładce:

(u góry) Adobe Stock/Giulio Di Gregorio

Rzym, Bazylika św. Pawła za Murami, mozaika w absydzie,

Chrystus na tronie w otoczeniu apostołów

(pośrodku) Shutterstock/Marcin Kadziolka

ŚDM, Brzegi k. Krakowa, 30 lipca 2016 r.,

Papież Franciszek wśród młodych pielgrzymów

(pozostate) Archiwum Wydawnictwa „Jedność”

ISBN 978-83-8144-615-0

Wydawnictwo JEDNOŚĆ

25-025 Kielce, ul. Jana Pawła II nr 4

Dział sprzedaży: tel. 41 349 50 50

Redakcja: tel. 41 349 50 00

www.jednosc.com.pl

e-mail: jednosc@jednosc.com.pl

Druk i oprawa:

Drukarnia im. A. Półtawskiego

www.drukarnia.kielce.pl

System rodzinny w percepcji nieletnich sprawców czynów, w: Z. Bartkiewicz, A. Wojnarska, A. Węgliński (red.), *Efektywność resocjalizacji nieletnich w warunkach wolnościowych*, Lublin 2013, s. 93-112; Słowik M. *Grupy rówieśnicze a kryzysy religijne współczesnej młodzieży*, „Paedagogia Christiana” 1/19(2007), s. 97-109; Soiński B.J., *Wybrane parametry postaw religijnych młodzieży ponadgimnazjalnej wykluczającej Transcendencję*, „Teologia Praktyczna” 19(2018), s. 117-139; Sztompka P., *Teoria socjologiczna końca XX wieku. Wstęp do wydania polskiego*, w: J.H. Turner, *Struktura teorii socjologicznej*, Warszawa 1985, s. 9-53; Śliwerski B., *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Kraków 2004; Śnieżyński M., *Dialog edukacyjny*, Kraków 2001; Turner J.H., *Struktura teorii socjologicznej. Wydanie nowe*, Warszawa 2006; Wilk J., *Znaczenie pierwszych doświadczeń dla religijnego wychowania małego dziecka w rodzinie*, Lublin 1987; Wysocka E., *Człowiek a środowisko życia. Podstawy teoretyczno-metodologiczne diagnozy*, Warszawa 2007; Zaręba S.H., *Religijność młodzieży w środowisku zurbanizowanym. Socjologiczne studium teoretyczno-empiryczne*, Warszawa-Rzeszów 2012.

ks. Leszek Waga

KORELACJA W KATECHEZIE

Korelacja (łac. *cum* współ-, *relatio* zależność) w katechezie to wzajemny proces współzależności ludzkiej egzystencji i orędzia chrześcijańskiego w konkretnym historycznym wcieleniu Słowa Bożego. To wierność katechezy tajemnicy wcielenia, gdzie żyje się prawdą, że Jezus Chrystus *qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis et incarnatus est* oraz że człowiek jest *capax Dei*. Za DK trzeba podkreślić, że tajemnica wcielenia stanowi inspirację dla pedagogii katechetycznej. Ma to również swoje konsekwencje dla metodologii katechezy, która musi odnosić się do Słowa Bożego, a jednocześnie odpowiadać

autentycznym ludzkim doświadczeniom. Chodzi o to, by wierność i Bogu, i człowiekowi przeżywać tak, aby nie dopuścić do jakiegokolwiek przeciwstawienia sobie metod i treści, rozdzielenia ich czy traktowania jako niezależnych od siebie. Treści katechezy, jako przedmiot wiary, nie wolno poddawać jakiegokolwiek dowolnie obranej metodzie, ale tylko takiej, która będzie odzwierciedlać naturę ewangelicznego orędzia, wraz z jego źródłami, oraz uwzględnić konkretne uwarunkowania wspólnoty kościelnej i poszczególnych ochrzczonych. Dokument przypomina, że wychowawczy cel katechezy determinuje wybór metodologii (DK 194). Także PDK stwierdza, że wprowadzenie w proces przekazu wiary elementu egzystencjalnego wynika z zasady korelacji, inspirowanej współczesną katechezą Kościoła, która mówi, że życie ludzkie i orędzie Boże nie wykluczają się, lecz istnieje między nimi stosunek współzależności, ponieważ urzeczywistnianie orędzia wiary dokonuje się zawsze w konkretnym życiu ludzkim i że chcąc współczesnemu człowiekowi mówić o Bogu, trzeba również mówić o człowieku, a także odwrotnie: kto chce powiedzieć o człowieku coś istotnego, musi opowiadać o Bogu i Jego wielkich dziełach (PDK 66). A. Rogalski podkreśla, że w teologii systematycznej korelacja znalazła zastosowanie zwłaszcza dzięki P. Tillichowi, który przedstawiał ją jako metodę teologii systematycznej, uznawaną nie tyle za narzędzie metodyczne, ile za podstawowe założenie systemu teologicznego, gdzie metoda korelacji umożliwia wyjaśnienie treści wiary za pomocą egzystencjalnych pytań i teologicznych odpowiedzi we wzajemnym powiązaniu. Zdaniem Tillicha korelacja w teologii występuje jako: odpowiedniość między symbolem religijnym a symbolizowaną przezeń rzeczywistością, związek między pojęciami odnoszonymi się odpowiednio do rzeczywistości boskiej i ludzkiej oraz szczególnej

związek egzystencjalny między Bogiem a człowiekiem. Koncepcja korelacji została sprecyzowana i rozpowszechniona przez książkę J. Robinsona *Honest to God*, a później przez H. Halbfasa zwłaszcza w książce *Fundamentalkatechetik*. Najpóźniej jednak uczyli o K. Rahner i E. Schillebeeckx.

G. Kusz zauważa, że w *katechetyce* pojęcie korelacji zostało przejęte z teologii systematycznej Tillicha i stosowane jest jako zasada pomagająca ukazać katechizowanym egzystencjalny wymiar wiary, który ułatwia zrozumienie sytuacji życiowej człowieka w świetle orędzia biblijnego i prawa Bożego. Dzięki stawianiu pytań o charakterze egzystencjalnym, treść wiary staje się łatwiejsza do wyjaśnienia, zaś powiązanie rzeczywistości i problemów człowieka z treściami objawienia Bożego (wzajemna zależność wyznania wiary i historycznego doświadczenia) wpływa nie tylko na właściwy przebieg procesu dojrzewania w wierze, ale również na procesy uspołecznienia i interakcje uczniów. Wymaga to zachowania integralności depozytu wiary, a także takich metod przekazu treści wiary, aby uczniowie byli traktowani podmiotowo, a nie przedmiotowo. Korelacja umożliwia ponadto przewyżczenie tendencji do oddzielania wiary od życia, wynikających z lęku przed zdeformowaniem wiary, jak i do uzależniania orędzia zbawienia od oczekiwań ludzkich, co uniemożliwia zbawczą konfrontację ze słowem Bożym.

Pojęcie korelacji zostało zastosowane po raz pierwszy, w sposób wyraźny, podczas Ogólnego Synodu Biskupów Niemieckich, który podjął w 1976 r. decyzję oparcia odnowy katechezy szkolnej na zasadzie korelacji. W 1977 r. została ona uznana za podstawową zasadę katechizacji w szkołach w Niemczech (*Zielfelderplan für den katholischen Religionsunterricht*). Program katechetyczny w Polsce (2018) zawiera korelację ze szkolnymi przedmiotami ogólnokształcącymi i ścieżkami edukacyjnymi oraz propozycję

korelacji z katechezą rodzinną i parafialną. Według P. Tomasika we współczesnej polskiej sytuacji korelacją nazywamy zespół zamierzonych działań zmierzających do wskazania wspólnych celów, zadań, treści i osiągnięć w ramach różnych przedmiotów nauczania oraz różnych środowisk wychowawczych. Polskie dokumenty poświęcone nauczaniu religii katolickiej w szkole zawierają wydaje się zbyt obszerną korelację przedmiotową i uwzględniają wiele treści przedmiotów nauczania, które mogą być interesujące z punktu widzenia celów nauki religii. Program nauczania religii rzymskokatolickiej obejmuje propozycje zaczerpnięte z programów innych przedmiotów. Jest to jednak proces jednostronny, bowiem podstawy programowe innych przedmiotów nie zakładają takich konkretnych założeń związanych z korelacją. Komisja Wychowania KEP zakłada, że korelacja nauki religii z treściami pozostałych przedmiotów oznacza, w zależności od konkretnego kontekstu szkolnego, nie tylko podejmowanie funkcji integrującej, ale niekiedy uzupełniającej lub polemicznej. Polskie dokumenty z 2018 r. zgodnie ze wskazaniami zawartymi w DOK z 1997 r. zwracają szczególną uwagę na następujące zagadnienia: początek świata i sens historii; podstawę (fundament) wartości etycznych; funkcje religii w kulturze; przeznaczenie człowieka i relację z naturą (DOK 73). Akcentują również, że stosowanie korelacji międzyprzedmiotowej jest pożądane zarówno ze względów dydaktycznych (łatwiejsze przyswojenie tych samych treści, które omawia się w rozmaitych aspektach na różnych lekcjach), jak i wychowawczych (ukazanie jedności prawdy oraz szacunku do niej). Korelacja w nauczaniu w szkole w Polsce to jedna z tych zasad, która czeka na swój renesans i jest tylko wspomnieniem całkowicie innego kształcenia nauczycieli, np. w liceach pedagogicznych w okresie międzywojennym.

W obszarze pedagogicznym w Polsce, w którym znajduje się nauka religii w szkole, trzeba odnotować, że według W. Okonia korelacja w nauczaniu to łączenie ze sobą treści należących do różnych przedmiotów nauczania. Tradycyjne rozumienie korelacji w pedagogice sprowadzało się do synchronizacji w nauczaniu zbliżonych do siebie treści różnych przedmiotów, a więc np. wyprzedzanie albo zbieżność pewnych tematów z historii z odpowiednimi tematami z historii literatury czy tematów z matematyki z tematami z geografii lub fizyki. Bardziej współczesne rozumienie korelacji polega na merytorycznym wiązaniu ze sobą treści z różnych przedmiotów nauczania i tworzeniu układów integrujących w sobie treści tych przedmiotów. Zdaniem Okonia taka korelacja sprzyja transferowi wiedzy z jednego przedmiotu nauczania do innych, rozbudza i rozwija myślenie naukowe oraz pozwala zrozumieć, na czym polega wielorakie, teoretyczne i praktyczne, stosowanie wiedzy. Praktyka kształcenia nauczycieli w Polsce oddaliła się jednak od tych założeń i skupiona jest na przygotowaniu w konkretnych specjalizacjach nauczycielskich. Nieliczne praktyczne działania w obszarze korelacji międzyprzedmiotowej związane są z interdyscyplinarnymi projektami edukacyjnymi oraz przedszkolami i szkołami specjalnymi, które stosują autorskie rozwiązania.

Niemniej trzeba podkreślić, że zasada korelacji w katechezie nigdy nie powinna być absolutyzowana i posiada pewne ograniczenia. Podstawowa prawda, którą uwzględnia katecheza, to fakt absolutnie bezinteresownej i nieograniczonej inicjatywy zbawczej Boga. Plan zbawienia nie jest niczym uwarunkowany. Korelacja w katechezie posiada zatem dużo ograniczeń i jest adekwatna do scharakteryzowania tylko w części relacji, które zachodzą w różnych elementach przekazu katechetycznego. Korelacja bazuje na wzajemnych stosunkach zależności, we wzajem-

nej autonomii i wkładu każdego z elementów. Możemy ją stosować na katechezie, pamiętając jednak, że Bóg w każdym momencie życia człowieka, ze swojej całkowicie darmowej inicjatywy i bez żadnego pytania czy zamiaru człowieka może się objawić i udzielić siebie.

Bibliografia: Baudler G., *Korrelationsdidaktik: Leben durch Glauben erschließen, Theorie und Praxis der Korrelation von Glaubensüberlieferung und Lebenserfahrung auf der Grundlage von Symbolen und Sakramenten*, Paderborn-München-Wien-Zürich 1984; Gevaert J., *La dimensione esperienziale della catechesi*, Leumann (Torino) 1984; Kiciński A., *Linguaggio ed esperienza nell'Insegnamento della religione secondo Hubertus Halbfas*, UPS Roma 1998; tenże, *L'intimo rapporto tra la perdita della cultura narrativa e la distruzione dell'esperienza propria della nostra società secondo Hubertus Halbfas*, „Salesianum” 65(2003), s. 49-89; *Korelacja nauki religii katolickiej z edukacją szkolną*, red. A. Kiciński, Lublin 2011; Kusz G., Rogalski A., *Korelacja*, w: EK, t. IX, Lublin 2002, s. 848-850, Murawski R., *Katecheza korelacji*, „Communio” 13(1983), nr 1, s. 99-106; Tillich P., *Systematische Theologie*, t. III, Stuttgart 1956; *Rodzina – Szkoła – Kościół, Korelacja i dialog*, red. P. Tomasik, Warszawa 2003; Tomasik P., *Religia w dialogu z edukacją*, Warszawa 2004; Werbick J., *Correlazione (Principio della)*, w: J. Gevaert (red.), *Dizionario di Catechetica*, Torino 1987, s. 178-181.

ks. Andrzej Kiciński

KOŚCIÓŁ

→ *Komisja Wychowania Katolickiego; Kościół i katecheza; Kościół i nauka; Urząd Nauczycielski Kościoła.*

KOŚCIÓŁ I KATECHEZA

Kościół jest naturalnym środowiskiem i podmiotem katechezy, jej adresatem i istotnym